

Rychlík z Čelákovic

ČECHOVIČ, Petr: **NENAHÝBEJTE SE Z OKEN!**. Petrov, 2004.

Kdo by neznal únavné cestování soupravami Českých drah: pravidelné zpoždění, vydýchaný vzduch v přeplněném kupé, nacpané chodbičky, bezohlední spolucestující, nevrlí průvodčí... Neznáte? Máte to štěstí, že se vás vlaková doprava netýká? Pak vám věrný obrázek železnice přinese knižní prvotina Petra Čechoviče *Nenahýbejte se z oken*, vydaná v roce 2004 v petrovské edici začínajících autorů *Nezavedení*. Svérázným ztvárněním tematiky do české literatury vstoupil neříditelný expres, řítící se spěšnou rychlostí stanicemi. Nezastaví se před ničím. Všimá si čehokoliv a kohokoliv a vše mu může být záminkou pro zaznamenání.

Svévolnou kompozici knihy asi nejlépe vystihuje podtitul *Příhody z vlaku v tekuté próze*. Základní osu tvoří segmenty - drobné příběhy, povídky či příhody - které představují volně plynoucí asociace autora, vztahující se k jednomu společnému tématu, jímž se stává prostředí vlaku a Českých drah, kde se autor cítí ve svém živlu. Díky každodennímu dojíždění do zaměstnání se zde dokonale orientuje a neváhá čtenáře seznámit se všemi svými postřehy.

Čtenář tak spolu s Čechovičem v jeho *pomalíku* či *notoráku* projíždí zastávkami, pomáhá solidárně za asistence dalších tří spolucestujících nešťastníkovi otevřít zaseklé okénko, aby dotyčný mohl zavolat veledůležité sdělení „*čau Bachor*“ a okénko zas lehce zavřít, němě komunikuje s lidmi vykloněnými za jízdy nebo se obává výtržníků, jedoucích podpořit své favority z Baníku.

Příběhy, ve své podstatě velmi prosté a jednoduché, může zažít každý cestující. Čechovič s *šlaptopem* či *noutbúkem* na klíně pouze zapisuje příhody z dojíždění, nesystematicky chrlí historky z cest, portréty cestujících, popisy krajín. Tématy povídek se tak pro něj stává v podstatě cokoliv: pes vyhlížející z okna domu na nádraží, krajina na trati Čelákovice – Praha, přátelé, kolegové a jednotliví spolucestující, z nichž se zaměřuje zj. na osoby ženského pohlaví. Nenalezneme zde souvislý napínavý děj, ale na tuto skutečnost autor hned z počátku čtenáře upozorňuje: „*Kniha je psána stylem serepes a kdo by chtěl sevřený tvar, příběh s jasným začátkem a koncem, ať knihu raději odloží. Tohle je tekutá próza a jedinej příběh je můj vlastní život.*”

Z textu silně vystupuje autorova touha po komunikaci. Čechovič nepatří k cestujícím, kteří by měli rádi klid a pusté kupé, naopak vyhledává společnost, kterou si pečlivě vybírá a všimá si na ní sebemenších, pro ně charakteristických, maličkostí. Jeho

kritickému oku nic neunikne, nutno podotknout, že nešetří ani sám sebe. Především jeho snaha navazovat známosti s cestujícími ženami v podstatě neodolatelnou otázkou – či spíše konstatováním – *Já si sem sednu*, se často mívá účinkem a autor zažívá řadu zklamání a odmítnutí.

Čechovičova mnohomluvnost se projevuje i tím, že neustále vstupuje do textu. Svě počínání komentuje, doplňuje, vysvětluje a odkazuje na jiná místa v knize, zcela jiné texty i na své budoucí knihy. Potřeba navazovat kontakty je zřejmá i z několikerého uveřejnění autorova e-mailu, kam se má čtenář obrátit pro podrobnější informace, či zaslání vtipu.

I v humoru se projevuje svéráznost nového spisovatele. Vtip hravý, ale často i velmi břitký a nečekaný, vychází zj. ze slovní hry. Čechovič si rád pohrává s významy slov, tvoří nová pojmenování a překvapivá sousloví. Jednu osobu označuje jako *malá, hubená, při těle*, druhou jako *prorostlý sádelnatý libový kousek* a s další osobou se seznamuje v *době, kdy se ještě neznali*. Ve druhé části knihy jsou však jeho vtipy často vynucené, obehnané až kostrbaté: „*Svatoš se jmenoval Svatoslav. Příjmení neřeknu, abych mu nezpůsobil problémy. Jeho žena byla Helena, příjmením po Svatošovi Dobrmanová.*“

Celkově druhá polovina knihy působí dojmem, že autor přehodil v toku svých myšlenek výhybku. Z počátku dodržovaná spádnost a plynulost je přerušena, krátké dynamické příběhy vystřídaly zdlouhavé popisy a někdy až nadbytečné odchylky od hlavního tématu. Zarážející je, že autor si je všech těchto nedostatků vědom a sám na ně upozorňuje:

„*V závěru knihy možná ucítíte, že mi docházel dech a motivů s vlakem bude poméně. Za tuhle nouzovou dramaturgii se dopředu omlouvám.*“ Možná by Čechovič udělal lépe, kdyby bez zbytečného omlouvání odpojil poslední vagóny své prózy a předložil čtenáři jen kvalitně zpracovanou, byť notně zkrácenou, plynně navazující první část. Nejen autorovi zde totiž dochází dech, ale i čtenář, zaskočen náhlým přechodem k zcela jinému pojetí a zpracování látky, může knihu dočítat jen s vypětím veškerých sil. Čechovič by se proto měl příště raději držet zpátky a mít napaměti přísloví, že *Méně je někdy více*.

Martina Kleinová

Pro zvýšení dojmu autentičnosti, oživení a aktualizaci textu užívá autor několik prostředků. Jsou to některé odkazy na autorův email, kam se má čtenář obrátit pro bližší vysvětlení či zaslání vtipu a nepublikovaných historek. Osobně jsem této služby také využila a musím ocenit, že uveřejněný email opravdu funguje a autor se ukázal být velmi komunikativní jako ve svých příhodách.

Dalším prvkem zvyšujícím aktuálnost se v české literatuře často nevyskytuje. Autor využil své již dříve časopisecky publikované povídky ve Tvaru a Hostu k reflexi své tvorby, když je dá přečíst spolucestujícím a spolu se čtenářem knihy sleduje jejich reakce.

Jak autor přiznal, v životě jsou pro něj mj. velmi důležitý humor a hravost, což se logicky při psaní promítá do jazyka, který tvoří neodmyslytelnou charakteristickou součást Pavlovičova stylu. *Směsice udiveně naivistického a intelektuálně poučeného psaní. Pohrává si s významy slov, nadrzle atakuje čtenáře.*¹

Protože próza je stylizována jako aktuální promluva, je v ní užíván hovorový jazyk s občasnými vulgarismy, za které se však autor několikrát omlouvá.

Výrazným jazykovým prvkem je hra se slovy, s jejich významy. Pavlovič kombinuje, přeskupuje a vytváří zkomoleniny i nová slova: *Ferdova Mravenečnice, Harypotryně, Charita*

¹ Tamtéž

77, *Jevro, anglicinismus, vítězný únor čili punč...* Vytváří také jakousi vlastní osobní vlakovou hantýrku: *jahodák, pomalík, notorák...* Schopnost hravosti se slovy dokazuje zj. v několikaslavných pojmenováních, kdy jednu osobu označuje jako *Malá, hubená, při těle*, druhou jako *prorostlý sádelnatý libový kousek* a s další osobou se seznamuje v *době, kdy se ještě neznali*.

Užívá rozsáhlou a pestrou slovní zásobu, pro jednu věc nalézá řadu pojmenování. Typickým příkladem je několikeré označení pro notebook: *šlaptop, popatlatlop, noutbůk, notdog*. Rád si pohrává i se jmény svých hrdinů – jedinou osobu na několika řádcích označuje mnoha výrazy: *Rudolfie, Rudolfa, Ruda, Rudina* či *Rudlana* a jména osob různě pozměňuje *Helena – Hlezlena, Jimra – Zimra, Špatenka, Haluška...* Redakci a zároveň čtenáři dává vybrat s několika výrazů: *Mydlář odumřel, vymřel, zemřel*, se smutným konstatováním, že se tak opět nestalo...

V textu užívá i řadu cizích slov, navzdory ujištění: *Nesnáším tyhle zahraniční názvy*. Nejspíše proto je téměř vždy píše v jejich fonetickém znění: *fejstufejjs, tý mobáájl, vorkšhop, pejprbeg*.

Ryze jazykovým problémem se zabývá v části o obyvatelích Květnice, kde řeší gramatický oříšek, zda obec tohoto jména je jménem pomnožným či singulárovým.

Sama bych však ocenění pro objev roku předala Vladimíru Pavlovičovi za jeho příběhy z vlaku v tekuté próze. S předcházejícím titulem spojuje knihu 89 míst k sedění téma komunikace. Stejně jako náhodné rozhovory jsou i Pavlovičovy příběhy někdy přerývané, mnohdy skřípou jako ojeté brzdy vlakové soupravy a vypravěč se často topí v nádražních kalužích slov. Ale právě jeho překotné drmolání, neohrabané, šroubovitě formulace a pozorovací talent naivního pasažéra nakonec čtenáře příjemně osvěží (tak jako hořké pivo z nádražní putyky občerství unaveného cestujícího). Kromě uličnického, neohrabaného komentování všeho, co hrdina ve vlakovém kupé vidí (od makovce po „krátkosukennou čtenářku Story“), se občas nechá ukolébat drncáním železného oře a zasní se. A potom svět opravdu teče, vzpomínka se přelévá v jinou, rozpíjí se na špinavém okně, omývaném deštěm. Pavlovič dokazuje, že není jen mluvka z Masaryčky, ale že se v něm skrývá citlivý spisovatel s nevťiravým vtipem.

Literární novinky, Lenka Dombrovská

1Dochází zde dokonce k jevu, který tuším nemá v české literatuře precedens: jedna z povídek (epizod? odstavců? jak vlastně nazvat segmenty, na něž je tato tekutá próza rozdělena?) už vyšla časopisecky, takže autor může přidat i reakci spolucestujících, kterým ji dal přečíst. Proč ne, interaktivita je v současné literatuře žádaná. Škoda jen, že občas Pavlovič svoji bájevitost neuřídí a ta sklouzne do dryáčnictví, do vyrábění zhůvěřilostí za každou cenu.(grombír)

Třeskutě vtipné i dojemně tklivé „příhody z vlaku v tekuté próze“. Pozorování, plynutí, kontaktování, také však míjení... Mašiblovské drmolění, humor lišácký i podivně neohrabaný, zdánlivě podružné detaily, řečové šmodrchanice... Kde jiný „moudře“ mlčí, tam autor „naivně“ mluví. A nešetří věru nikoho: své známé i cizí lidi, čtenářky i čtenáře, ale především sebe samotného.

JAKUB GROMBÍŘ: NA ŽELEZNICI DĚJOU SE VĚCI

„Lidé dojíždějí denně do zaměstnání jsou podle studie britských vědců vystaveni většímu stresu než piloti bojových letadel.“

Lidové noviny, 23. listopadu 2004

Kniha Vladimíra Pavloviče *89 míst k sedění* s podtitulem „příhody z vlaku v tekuté próze“ je svérázným holdem železnici coby jedné z posledních oáz nonutilitárního setkávání a životní nahodilosti v této praktické době. Taková zácpa na dálnici D1 je sice taky slušný adrenalin, ale pokud hledáte patafyziku, nic naplat, dráha je prostě dráha. Opěvoval ji nejen někdejší hit Šípa a Uhlíře citovaný v titulku; už obrozenci byli fascinováni vlakem jako poslem modernosti a velkého světa, jak dokládá Vladimír Macura v knize *Český sen* a tak můžeme pokračovat přes geniální povídku Jaroslava Haška *Ve vlaku* až třeba k současnému básnickému štrekaři Tomáši Řezníčkovi. Přesto jde v případě této knihy o dosud nevídanou sondu do problematiky vlakového přemísťování. Pokud někomu unikly dosavadní Pavlovičovy exhibice časopisecké, má jedinečnou schopnost se přesvědčit, že do české literatury vtrhnul ojedinělý sarkastický běs a virtuóz slova v jedné osobě.

Autor má cit pro absurditu každodenního dojíždění příměstskými vlaky, které degraduje všechny obce do padesáti kilometrů od Prahy na pouhé noclehárny. Z Pavlovičovy knihy je cítit misantropie, která se čas od času zmocňuje každého, kdo je nucen obcovat s onou bohubíbou institucí, jejíž hrdou značku ČD klienti zpravidla interpretují jako „Času dost“. Známe to všichni – mobilové privatissimo vykřikované na celý vagón a ze sedadel spolucestujících vyhřezlé vulgární bláboly, které jistý nejčtenější deník považuje za titulky. Leckdy je ovšem humor poněkud samoúčelný: při ranní cestě do zaměstnání ze sebe málokdo vydává to nejlepší; ba neváhám se domnívat, že i svatý Augustin by v pantografově tlačenici vypadal jako pabl. b.

V knize se prolíná intelektuální ironie s jímavým naivismem. Pavlovič je jako neřízená střela, k inspiraci mu slouží cokoli. Nic si nemůže být před jeho zkoumavým zrakem jisto - každodenní figurky i náhodní cestující projíždějící na Plzeň či Hradec, theatrum mundi na kolečkách plné flirtování, anekdot a módní astrologie. Hra se slovy je až opulentní, jména postav jsou mírně pozměněna způsobem, jaký použil Milan Kozelka ve své knize *Ponorka* pro štamgasty této proslulé olomoucké hospody. Fascinace volně plynoucím hovorem a bizarními detaily připomene Bohumila Hrabala, ostatně část knihy se odehrává právě v Libni, na místě dnešní hokejové velesvatyně. Sebeironický styl vyprávění, který bere kritikům vítr z plachet tím, že všechny jejich výtky předpovídá, i záliba v magičnosti všedních momentů může zase evokovat dílo polozapomenutého Roberta Walsera. Jen na drobnou ukázkou Pavlovičova smyslu pro český povahopis, jak se projevuje v extrémních situacích, o něž není na železnici nouze: „*Taky se znám s výpravčím Míšou. (...) Je to můj koaliční druh, zaměstnanec drah. To takhle jednou pantograf vypověděl službu, bylo to zrovna u nás v Čelákovících. Čekali jsme na dýzl, čekali jsme na prsa. To jsem věděl od Miši, od drah pochopitelně informace žádný. To víte, lidé remcali, koukali jako slepice na vyvýšené hroudě, rozhlíželi se trhavě sem a tam, ani jsme nemuseli jet, aby to s nima pěkně šlo. No a Miša se do toho přidal, říkal, že to drží jen náterem, to jako ten pantograf, že to má třikrát přetočený tachometr, a dále rozváděl své pomlouvačné teorie proti svému chleboďárci. To mi byla loajalita, to mi byla soudržnost s molochem, neodvážil jsem se jej popeskovat, ještě by se do mě lidi pustili.*”

Ne vždy je ovšem na kolejích tak veselo. Příkladem je hororový výjev s vlakem naloženým fanoušky Baníku. Stálý platící zákazník (o zdražování nemluvě), jehož průvodčí kvůli chybějícím vousům na průkazkové fotografii seřve do bezvědomí, se může pozastavit nad bohorovností, s jakou dráhy obětují soupravu kriminálníků, aby se na ní dosyta vyřádili. Pasáž o výletu k románské bazilice v zanedbaných Tismicích ukazuje, že postjézéďácký venkov dnes převážně vadí. Překáží výstavbě dálnic, supermarketů, satelitních městeček a dalších atributů rozkvětu, jeho obyvatelé jsou převážně na sociálních dávkách a volí strany s nulovým koaličním potenciálem. Historiky nejsou nijak převratné, leccos zná cestovatel z vlastní zkušenosti: jako pána, tragicky lomčujícího oknem vagónu, aby poté, co mu ho útlocitní spolucestující pomohou otevřít, vykřičel do světa zásadní poselství: „Čau Bacher!” Najdeme ovšem i momenty plebejského šotkovství a smyslu pro panoptikálnost, jako je výrok ve své prostotě geniální: „*A to jste z Čelákovic a ani nevíte, co jsou to vampýři?*”

Petrovská edice vyhrazená literárním novicům doznala jistých změn – název *Nezavedení* nezní sice o moc lépe než *New line*, namísto pověstně vyblitých obálek však přichází elegantní kombinace bílé a nádražácké modři. Snad je *89 míst k sedění* co do formy i obsahu (vzhledem k doposud dost rozpačité úrovni edice) blýskáním na lepší časy.

Vladimír Pavlovič: 89 míst k sedění. Petrov, Brno 2004

Bledavý Perlet'ovec: Prozaická prvotina Vladimíra Pavloviče

Škoda, že ta kniha nevyšla před deseti lety. Možná, že by její autor už nikdy žádnou další nenapsal. Možná, že by také napsal jinou, která už by byla více knihou než soukromými zápisky. V textu jsou úžasná místa a spousta míst slabých, chybí řád. Ale proč ne, Vladimír Pavlovič navazuje na způsob psaní dejme tomu Demla, Hrabala či ze světových autorů v Čechách velmi milovaného Kerouaca. Jen to ještě dotáhnout. Jenže jak něco dotahovat, když vám texty, a ty Vladimíra Pavloviče znám právě už strašně dávno, hází v nakladatelstvích na hlavu a nelze je vydat, oddělit se od nich a jít dál. Nebo nejít, jistě, ale to už je na každém autorovi.

Večírek k uvedení knihy do světa se konal v úterý 12. 10. v klubu Obratník v Praze na Smíchově. Za účasti předních literátů: Václava Kahudy, Františka Vaška, Petra Payna, Michala Šandy, Pavla Ctibora a dalších, které jsem nepoznal. Však několik zde přítomných dam vše natáčelo na video pro případnou dokumentaci pro příští pokolení, takže ani doposud neznámý autor náhodně zde sedící se v jejich archivech jistě neztratí a bude pracovníky Památníku písemnictví v natočeném videu nalezen a jeho návštěva v Obratníku pak bude následně a posléze oficiálně zarchivována naprosto navěky.

Též redaktori Ohnisko a Petláková z Petrova byli přítomni a autoři se kolem nich rojili jako včely kolem korun kvetoucích lip. Kromě videokamer, které tichounce vrčely, zde též cvakaly přehrášle fotoaparátů a jejich objektivy snímaly třeba i čaj na stole a barmany a vůbec všechno.

A Vladimír Pavlovič četl. Chvilími naprosto skvěle, chvilími velmi rozpačitě. Charakterizoval tak velmi přesně svou knihu. A u přítomných měl veliký úspěch.

A že jsem o Vladimíru Pavlovičovi napsal málo? Ale šlo snad především o večírek, ne? Tak nevím, proč šéfredaktor zas brblá, když sám neumí napsat nic.

Renata Bulvová: Vladimír Pavlovič - 89 míst k sedění (nakladatelství Petrov, 2004)

Byla jsem si pro ni. Je modrá. S velkým písmenem N. Je z edice nezavedených. Počin, za který bude Petrov jednou slavný, ale jinak. A díky Wiewighovi, (nikdy nevím jak správně napsat jeho jméno, a nemám slovník spisovatelů), že ty jeho koniny někdo čte a že jich čtou tuny lidí, mohl byl vydán autor tohoto století. Za minulého považuji Hrabala. Je tady. Jmenuje se Vladimír Pavlovič. Jeho první kniha se jmenuje 89 míst k sedění a má 182 stran. Vladimírovi je čtyřicet, je z Čelákovic a je to génius. Mr. Bean v literatuře? Ne, spíše inovátor, reformátor, žonglér, eskamotér a pábitel. Profesi projektant a provokatér žen.

Příběhy se odehrávají ve vlaku, vesměs mezi Smíchovem a jeho rodištěm. Mohla jsem ji číst nejen tam, ale doma na gauči při noční lampičce, než se mi zaklapla víčka. Každé slovo byl malý zázrak.

A pak má něco, abych taky něco strhala, co nemají jiní, a já si toho nesmírně vážím a CENÍM. Má odpovědnost k těm, o kterých píše, nakonec z toho směšně vyleze pouze on. Je morální, což je fenomén v české kultuře ojedinělý. Pryč z Kahudy, je příliš snadné dělat karikatury z druhých, a ještě jim dát pravé jméno.

... z vernisáže Pavlovičovy knihy, ač bez Pavloviče
(foto Michal Šanda)

Vladimírovi...

Byla jsme si pro tvou knihu v Obratníku. Vyloženě účelově. Prostě jsem přišla, a tys mi ji dal. Už teď koluje. Rozhlašuju o tobě, kam se hrabe Hrabal, tady toto, to je teprve originál.
Tak těpic a piš víc.

Petrove, čekám na další.

(23. 9. 2004)

89 míst k sedění – prozaický debut Vladimíra Pavloviče (nar. 1963 v Čelákovících), autora z okruhu časopisu Moderní analfabet, nese podtitul Příhody z vlaku v tekuté próze. Na scénu tak přichází další literát posedlý železniční dopravou, další svérázný písmák a kronikář kraje (tentokrát na trati mezi Čelákoviciemi a Prahou), další živel, velké dítě, jurodivý zapisovatel. A s jeho dílem další příspěvek k fenoménu literárního naivismu či primitivismu a v neposlední řadě také další možná odpověď na otázku, co a jak psát, když je náš život tak nevzrušivý a poklidný.

Pavlovič totiž v podstatě jen zapisuje příhody z dojíždění vlakem do práce, bez ladu a skladu chrlí historky z cest, portréty cestujících, popisy krajín. „Kdo by chtěl sevřený tvar, příběh s jasným začátkem a koncem, ať knihu raději odloží. Tohle je tekutá próza a jedinej příběh je můj vlastní život, který ještě neskončil,“ obhajuje autor svévolnost své kompozice, která se vymyká jakýmkoli pravidlům z kurzů tvůrčího psaní. Jestliže kritik Pavel Janáček kdysi prohlašoval, že nepustí do literatury hravého pamfletika Jana Křesadla, chaotického Pavloviče píšícího „stylem serepes“ by musel před branami písemnictví snad ještě inzultovat. Už z prvních stran textové koláže 89 míst k sedění je zřejmé, že se nenacházíte v hájemství „vysoké“ literatury, ale přesto je vám v autorem nastaveném režimu jazyka dobře.

Jen škoda, že autor při konečné redakci nepoužíval více nůžky. Především ve druhé polovině ztrácí jeho vyprávění na „splavnosti“, některé odbočky a vsuvky jsou nadbytečné, některé slovní hříčky až příliš třeskuté. Nikoli náhodou se Pavlovič odvolává na jiného postmoderního písmáka – Míšu Salveta, jehož „placatý a přitroublý“ styl psaní vykazuje řadu styčných bodů. Jen s tím rozdílem, že Pavlovič není psychotik a někdy dokáže být opravdu přesný a výstižný (třeba při popisu atmosféry hornolibeňského nádraží). A ještě něco: Kromě zajímavého literárního fenoménu nás Pavlovičův debut jaksi mimoděk přivádí na otázku, kolik jen času lidského života zabere dojíždění. A to už je otázka skoro ontologická, nemyslíte?

Jan Nejedlý Portal c.lit.

V dobách hlubokého komunismu se na Slovensku odehrála velká soutěž o ceny. Druhé místo vyhrál náš oblíbený hrdina. Při vyhlášení výsledků se začalo od pátého místa.

Pořadatel řve do amplionu: piate miesto vyhráva piatu cenu: automatickú práčku. A to si náš hrdina zamne ruce, hmmm, hmmm, piate miesto automatická práčka. To je dobré, to som zvedav, čo ja ešte dostanem.

O chvíľu: štvrté miesto vyhráva: osobný automobil. A na to znovu náš hrdina se zaraduje, no ty kokot, do boha, štvrté miesto osobný automobil, to je bomba, no to som zvedav.

Tretie miesto: tretie miesto vyhráva rodinný dom. Ty kokot, rodinný dom, ty more, neverím.

Druhé miesto, áno druhé miesto vyhráva šlaháčková smotanová torta.

A to náš hrdina rozčileně vybuchne: Čože?!, šlaháčková torta, aká šlaháčková torta? Čo to je za hlúpy vtip, spítá sa porádateľ a vraví: ja ti jebem šlaháčkovú tortu.

A porádateľ vraví: „Ale pozor, to nie je len taká obyčajná šlaháčková torta, tu tortu pekla sama Gusta Fučíková“

„Ja ti jebem Gustu Fučíkovú“ odvráva rozčúlený náš človek.

„Ale pozor, súdruh, to je prvá cena.“ (...završuje porádateľ výsledek vtipu)